

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12.

Fylke: Sør-Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Singasaas.

Emne: Gamal Engkultur.

Bygdelag:

Oppskr. av: Chr. Lodgaard.

Gard:

(adresse): Singasaas.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Hovedsakelig etter mine erfaringer og notater.

Vi ser framleis her i Singasaas aakerreiner som ligger mot sydheldning, og som i uminnelige tider er brukt til kornaaker. De samme flekkene er bruktt aar etter aar for aa sikre seg mest mulig aa faa modnet korn. De bakkeheldninger som vente mot syd og var litt smaastenet var de beste. Var det ikke stein paa stykket, kjørte en stein paa. For ~~at~~ solvarmen varmet steinen opp jorda, og kornet ble hurtigere modnet. Naa er det om aa gjøre, aa kjøre vekk steinen igjen.

Hovedvekten for avling i Singasaas naa for tia, er mest foravling, men selvfølgelig er det aa kjærkomment aa faa modnet korn aa.

Vi har sakt, og sir enda „Ekra“ om dyrkajorda. Ett stykke som har vært oppe til aaker, og ble lagt igjen til avling av høy kaller vi da ei økre. „De e i stor gras-økre“. Vi har navn enda fra gammeltia f. eks. Bjøraakerøkra, Eldhusøkra, Furuøkra, G-rindleøkra, Hareøkra, Haugøkra, Haugøkra, Koparøkra, Kvernhusøkra, Langøkra, Langaakerøkra, Leirsøkra, Løengøkra, Løkkjesøkra, Ospliøkra, Prestøkra, Rud-

ningsækra, Trøgrindsækra, Trøækra og Tverækrene.

1. Naar vi sa aekra, saa var denne dyrke jord, men sa vi ,, Skringeng", saa var det slaatt som ikke var dyrket. Slaatt omkring aekrene og i inngjerdet skoglier, ,, Slaattløkjer", men var det ikke innhegnet var det ,, markaslaatt". Frauhoey, Skrinnaey og markahoy.

2. I skringengslaattene maatte en i blaadt hugge vekk loevskogen. Dette ble gjort etter som det passet best, sommetider naar de tok loev, men naar det trengst, ogsaa ~~vinterstid~~ vinterstid. Riktig store bjoerker ble hugget i ,, Haabollen" (mellom vaaraann og slaattaann), og da tok en never av disse til taktekning og barken til barking av laerhuder, og da ble loevet bundet sammen i kjerver. Kvist etter hugst ble lagt sammen og brent, og paa branntomta ble det i mange tilfeller saad nepfrø- ,, Nepred" Hver vaar ble skringengslaattene ryddet for smaakvist, ,, Å rø eng"-Engroing". Dette ble utført som regel av kvinnene. Det var skjelden at det ble ryddet bort stein i ~~skringeng~~ skringengslaattene.

3. En kjenner ikke til at det ble brukt noe for aa fremme grasvoksteren i skringengslaatten. Dyrka jord som ikke dugde lenger til aaker ble saadig igjen med heimeavla grasfrø, og flere tok opsop paa lemman aa saadde i litt sammen med korn. Ble det ikke grasbund nok neste aar harvet en litt, og saadde saa igjen litt opsop fra lemman sammen med korn, og slik holdt en paa til det ble en slags grasbund, men saa var det ogsaa mye grovt og stykt gras og da i disse aekrene.

4. Kjennes ikke.

G jødsling.

5. Dyrka eng ble gjødsla med vintergjødsel, men aldri udyrka. Saumøkk og grismøkk ble helst brukt paa aaker. De oppdyrkede arealer var daarlig dyrket, store stein laa igjen, og mellom de store steiner ble det pløid og harvet, men det ble da kalt for dyrkajord.

6. Slaatt i dyrke jord ble kalt „fraueng" og høyet kalles frauhøy.

7. Kjennes ikke.

8. Åker og eng ble gjødslet om vaaren, men en gjøds-la ogsaa om høsten, for en maatte kjøre vekk den gjøds-la som var igjen naar høsten kom, for aa bli bedre plass for vintergjøds-la. Det var ikke gjødselkjelder under fjøset i gamle dage. Den første gjødselkjelder i Singsaas ble bygd omkring 1830.

Gjøds-la ble lempet ut gjennom en glugge paa veggen. Om vinteren ble gjøds-la kjørt ut i øertil forarbeid „ Møkkslæe", om sommeren i en bikkvogn- „ Fellvogn". Gjøds-la ble spredd utover aaker og eng med grep „ Grep-rukku". Hans Singsaas, f. 1826, død 1923, 97 aar gl., minnes at han hadde brukt „~~Jærnskorukku~~" / ~~baade~~ / ~~til~~ „ Jærnskorukku" baade til at lesse og spre møkka med. Saa kom „ Møkk-grep" gjort av træ, med paasatt jærnskoing paa endene av hvær tind. Senere ble der gjort massive møkk-grep av bygde-smeder, og da syntes de at ^{det} var en stor lettelse aa arbeide. Vi har alle de foran nemnte redskaper paa Bygdemuseet. Etter at gjøds-la var breid ut over enga, var det aa ~~g~~ // „ sloe" møkka". En tok en hel del nyhugget bjørkskog, baade alle rotendene sammen, og i denne ble saa satt for et par

„Skukler" og kjørt med hest. Åvenpaa sloen ble lagt en huggstabbe, eller noe annet tungt for at ~~høst~~ klemme slo-
 ned. Da ble møkka små og fin og samtidig klemt godt ned. Naa er det ingen som bruker aa legge vintergjødsel paa eng, den legges paa aaker. Det er enda ingen gjødselspred-
 er i Singsaas, og all naturgjødsel ~~de~~ blir spred med en almindelig „Greprukku". Å/ „Å bre møkk".

9. Det brukes enda aa beite heimjorda om høsten, men ikke utslaattene. Dette gjøres for at spare paa innefor-
 inga. Før i tia var det jamt brukt aa beite heimejorda om vaaren, naar „Vaarknipa" kom for alvor. Og under min opp-
 vekst var det mange som slapp kjyr og ongnaud paa heime-
 jorda om vaaren, men naa er det jamt over slutt. Mens de-
 rimot slipper en sauene ut ogsaa paa heimejorda en stund om vaaren.

Men de gamle sa ogsaa: „Å beite paa akremn om vaar-
 en, er det saammaa som aa aattaa tu høystabba om vintern"

10. Naa er det nærmest en skam, og lage seg slik, at en er nøid til aa beite paa heimejorda om vaaren.

11. „Møkkruasaann" som laa igjen etter dyra paa beite ble slaatt utover med en almindelig harke om vaaren.

12. Sommerfjøs hadde alle gaarder, og disse stod i ~~høy-~~
~~høy~~ merkesgjerdet mellem heimejorda og utmarka, og de fleste gaarder har enda slike staaende, og gjødsla blir som oftes kjørt ut ~~kjørt ut~~ ~~over/dyrkajorda~~ om høsten paa dyrkajorda som ligger nærmest til. Det er ingen vits aa ha denne liggende til vaaren, da det ikke er gjødsel-
 kjelder under sommerfjøsene, ~~men~~ ^{for} blir møkka kastet ut gjennom en glugge paa veggen paa gammeldags vis.

13. Gammelt atti, var det nok gaarder som hadde, „Ku-

trøi", men dette var mere skjelden, da det her er over-
maal av granskog, og ble derfor oppsatt lavrøstet fjøs.
De fleste større bruk hadde opp til 4 setter, en „Mem-
voll" (Vaarvoll), en langsetervoll, „Langstra", og to høst-
volla, og paa alle disse var lange lavrøstete sommerfjøs,
likedan som sommerfjøsset heime paa gaarden.

Mens derimot var det mange som ike hadde saufjøs, og
de hadde „søgrinda" i steden, som ble oppsatt og flyttet
etter som det trengtes inne paa setervollene, som var inn-
hegnet. Omkring alle setervollene var en større innhegning
som regel var rundformet, og mitt paa denne ligger seter-
bua, mens fjøset staar i gjerdet, med utgang for dyra mot
beitemarka.

14. En bruker grinder, som ble feste sammen ~~med~~ med
vidjer-, „Nest's Nesstinger". Under min opvekst var det
almindelig aa gjete sauene, og da ble de haad i grinder
om kvelden paa setervollene. Naa er det slutt med dette,
da sauene blir slipt paa beitemarka om vaaren, og ingn ser
om disse før om høsten til de blir hentet heim igjen. Naa
gaar en over etterhvert til samarbeite.

15. Kjenner ikke til at det ble brukt noen busse-
mann ved grindene, men setertausa hadde stort strev med
aa holde udyra, mest bjørner fra grindene og fjøset. Seter-
tausa og gjeltguten laa og lyttet etter om det ble noen
leven med bjølla i fjøs og grinder. For kom udyra i nerhe-
ten ble buskopen urolig, og da var det ut aa skremme dem
vekk.

Setertausa og gjeltguten-, „Setertøsa og jettarguten"
stod mang en kveld aa banka paa bukjelen for aa skremme
vekk udyra. Dette var et effektivt middel, men enda kunne
det forekomme, at en fikk et uventet besøk, og enda de rakk

813

og komme saa seg ut, hadde bjørnen tatt seg en sau og dratt av gaarde med.

16 og 17. Ukjent her.

18. Det skal ha funnes sauhus med hjul under, men de var yters faa.

19. Stadnamn paa ækrer-Åker, er oppført foran, men skal her nemne noen stadnamn paa engstykker: Bergslettet, Berglœnget, Bjønnsasløkja, Brattslettet, Fjellslette, Furukaasa, Halvardsløkja, Hopslaatten, Kojslaatten, Nyryddet, slaatten, Trøslaatten og Vandsettslaatten m.v.

20. Alle setervoller var innhegnet, Heimvoll, Langsetervollen og Høstvollene, og disse har vært inngjerdet i umindelige tider, ble gjødslet med den møkka som ble paa setra om sommeren. Denne ble kjørt ut og breid ut over vollen om høsten da de flyttet fra setra.

Vollhøyet var det kraftigste fo'r en hadde i gamle dage. Naa er det mange som har sluttet aa slaa paa langsetrene, og mange av disse blir naa lagt ned etterhvert, og en gaar over til anlegg av kulturbeite. Serlig er det med de som har langsetrene lang til fjelås. Mange aa naa slutte med seterdrifta, for det første er det alt for ulønnsomt, og for det annet er det vanskelig aa hjelp.

21. Før en fikk kunstgjødsel, ble all aaker og dyrket eng gjødslet med bare naturgjødsel.